

Jak se děti učí

(jak poznávají svět)

Geneze pojetí času

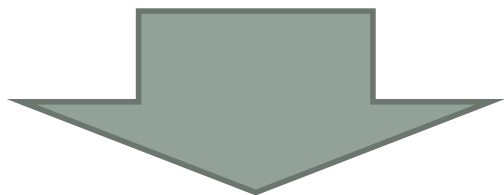
Výchozí otázky

- 1. Proč je toto téma důležité ve vzdělávání malých dětí?**
- 2. Jaké jsou psychologické zákonitosti dětského chápání času?**
- 3. Jak toho využít ve vyučování na 1. stupni ZŠ?**

Centrované vnímání času

6-7leté dítě vnímá čas skrze vlastní pozici a zkušenost v konkrétních životních situacích:

MINULOST -----PŘÍTOMNOST-----BUDOUCNOST
_____ JÁ _____
minulost   tady a teď   budoucnost

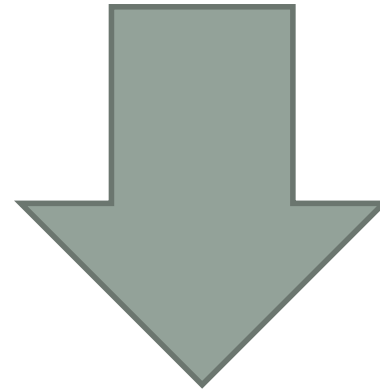

Děti se tedy do minulosti dívají opačným směrem, než jak jdou dějiny.

V učebnicích jsou však historické události líčeny ***decentrovaně***.

Základní podmínka pro pochopení toku času

Aby mohlo dítě vnímat historické učivo *decentrovaně*, musí „vystoupit“ ze své pozice a zaujmout „odstup“ (nastává cca ve 3. ročníku).

Musíme mu zprostředkovat pochopení relace:

dříve – později

dříve než – později než

Zkušenost dětí s časem

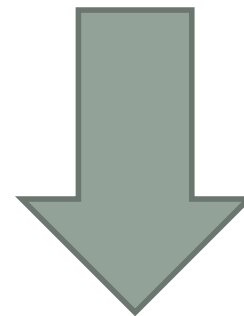
Děti vědí, že:

- se střídá den s nocí,
- ručičky hodin se posunují a podle toho se vykonávají určité činnosti,
- dny v týdnu postupují v cyklu,
- se střídají roční období i sled svátků, oslav narozenin apod.,
- lidé jsou různě staří, tj. někteří se narodili dříve než jiní – zkušenosti v rodině: děti, rodiče, prarodiče.

Dvě klasická témata na 1. stupni ZŠ

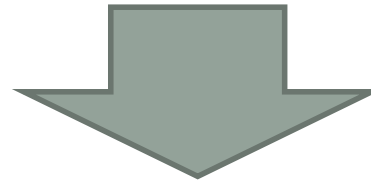
V prvouce (vlastivědě, přírodovědě):

1. *fyzikální čas*: dny, týdny, měsíce, roční období, denní doby (ráno – poledne - večer), kalendář; HODINY
2. *historický čas* (jako tok času při střídání generací): rodina a rodokmen (genealogie)

Fyzikální čas

Pro pochopení fyzického času je důležité, aby děti nejen znaly názvy (dní, měsíců...), ale hlavně aby objevily cykličnost, pravidelnost v jejich střídání.

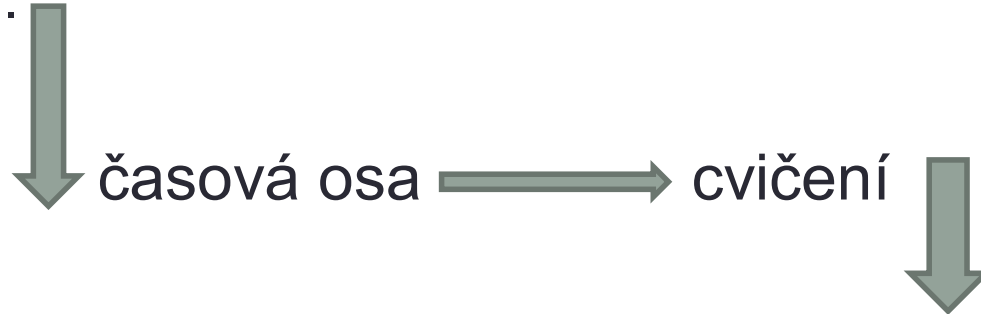

Zpočátku má seznamování s těmito pojmy prožitkový charakter – ptáme se například:

- *co děláš v pondělí?*
- *co děláš v neděli?*
- *který den je dnes?*
- *který den byl včera?*
- *který den je dříve?*
- *který den je později?*
- *je pondělí dříve než čtvrtek?*
- *je sobota později než pátek? atp.*

Zahrnování

Operace nezbytná pochopení historického času, tj. schopnost umístit „historickou“ událost mezi jiné historické události podle časové relace *dříve – později (než)*.

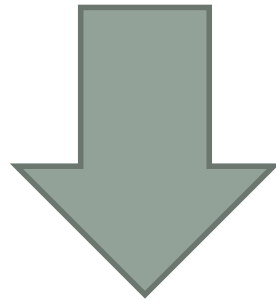

- Řekni, co jsi dělal včera, předevečírem, v neděli apod. (*všímat si tvaru slovesa, který používají; jestliže používají jen jednoho času, svědčí to o nedostatečném operačním myšlení a o jeho neschopnosti vyjádřit z centrovaného hlediska nevratný sled*).
- Řekni, co jsi dělal, děláš a budeš dělat od včerejšího rána do zítřejšího večera.
- Sestav kalendář pro měsíc, kdy máš narozeniny (*máme kalendář se slepými dny, označeny jsou jen 1. dny v měsíci*).

Historický čas

Jako tok času při střídání generací – rodina a rodokmen (genealogie).
Toto téma se zpravidla „zpřehledňuje“ pomocí rozhovoru nad
rodinnými fotografiemi, které si mají děti přinést do školy (2. třída).

Fotografie:

- *kdo ke komu patří?*
- *kdo se komu narodil?*
- *kdo je starší (mladší)?*
- *kdo je bratr? (ten, kdo se narodil mým rodičům kromě mě)*
- *kdo je babička – dědeček, strýc – teta, bratranec – sestřenice?
(vysvětlení všech vztahů)*

Operační cvičení

- Nakresli svůj vlastní rodokmen (stěžejní úkol) – uvědomění si významu pojmu „matka“
Můžou existovat na světě lidé, kteří nemají matku (otce)? Proč ne (ano)? Všichni lidé mají matku (otce), i když je nemusí znát. Hlavním zdrojem poznatků je jazyk dětí: Jak víš, že ta maminka, kterou máš, je tvoje maminka? (jméno, podoba, péče, fotografie, povídání prarodičů...) - jde o tzv. zástupné role. Nezástupná role matky je to, že jsem se jí narodil(a).
- Zaujmi stanovisko svého otce v rodině (zvládnout základní genealogickou relaci otec – syn/dcera)
Představ si jeho syny, vyčleň z nich toho, který „není můj bratr“... AHA!!! (dítě dále netápe, ví: synem svého otce jsem já; jsem-li synem svého otce, pak jsem vnukem jeho otce; jsem-li synem otce, pak jsem synovcem otcova bratra (sestry) a bratrancem jeho (jejích) dětí.
- Zaujmi hledisko druhého v systému rodinných vztahů (synem otce jsem já)
Představ si, že se jdeš jako tvůj tatínek zeptat paní učitelky do školy na prospěch jeho syna. Které otázky asi tatínek paní učitelce položí? (pozorujeme schopnost dítěte zaujmout odstup, decentrovat otázky).
- Prohloubení pochopení (navodit operaci vratného vztahu)
Narodila jsem se mámě - já jsem její dcera (TAM) X (ZPĚT) dcerou maminky jsem já - ona je moje matka.

Podmínka vnímání toku historického času: děti dovedou zaujmout hledisko někoho, kdo se narodil (žil) dříve než ony, a ovládly relaci dříve (než) – později (než).

Literatura

Machalová, M. (2004). *Rukopis skript*. Brno: PdF MU.

Vyskočilová, E. (1974). Pokus vyučovat žáky 2. ročníku
chápaní historického času na základě genealogie.
Komenský, č. 9, s. 545-553.

Vyskočilová, E. (1976). Vytváření základů historického
myšlení žáků 2. ročníku. *Komenský*, č. 4, s. 341-348.